

ORTAÇAĞ DOĞU FİLOZOFLARI DOĞA ANLAYIŞI

"Düşünce tarihine damgasını vurmuş her İslam filozofu aynı zamanda büyük birer tabiat bilginidirler ve pozitif bilimler alanında çok verimli çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu çalışmalardan yararlanan Batılı düşünürler, Avrupa Rönesansının ve Yeniçağ rasyonalizminin kurucuları olarak İslam düşünürlerine pek çok şey borçludurlar."

MEŞŞAİ Felsefesi ve KİNDİ:

"Yürüyerek ders verenler" manasındaki Antikçağ Peripatosculuğunun İslam dünyasındaki yansıması kabul edilen ve aynı manaya gelen Meşşailik Aristo felsefesinin takipçisi olarak karşımıza çıkar.

Meşşai denildiğinde anlaşılan sadece Aristo değil, Aristo ile Platon'un, Plotinuscu yorumlama ile uzlaştırılması anlaşılıyordu.İslam filozofları gnostik (irfan bilgisi) temeline dayalı eski Babil, Hristiyan ve Maniheizt tesirlerini birleştiren Hermes geleneğinin hüküm sürdüğü bir coğrafya üzerinde yaşıyorlardı.İşte bu yerli tesirlerle Yunan felsefesinin karışması yeni bir felsefe sistemi ortaya çıkardı.Böylece Plotinus'un açıkladığından az çok farklı bir sudur (türüm, yayılma) felsefesi meydana geldi.Böylece kendisini gösteren yeni felsefi düşünceler oldukça güç de olsa birbirleriyle uzlaştırılmaya zorlanıyordu.Bu güçlükler Meşşai felsefenin sonuna kadar devam etmiştir.

İslam felsefenin elindeki başlıca kaynaklar ilk Hristiyanlık devrinin Aristotelesçi Platon ve Platoncu Aristoteles yorumları olduğundan dolayı İslam filozofları da Aristoteles'i Platon'la tamamlama ihtiyacı duydular.Bu iki filozof arasındaki farkın sanıldığı kadar büyük olmadığı düşüncesiyle onları uzlaştırmaya çalıştılar.(Meşşai akımını tam olarak sistemleştiren Farabi'nin "*Eflatun ile Aristoteles'in Görüşlerinin Uzlaştırılması*" adlı özel bir risalesi vardır.)

Antik Yunan felsefesinde Sokrate öncesi ve sonrası tüm filozoflar tabiatın başlangıçsız ve ezeli olduğunu savunuyorlardı.İslamiyet ise diğer bütün Sami dinler gibi **yaratılış esasına** dayanıyordu.İşte bu iki zıt görüşü uzlaştırmak için Plotinus'un sudur teorisine başvurdular.Plotinus da bu teoriyi Hristiyanlık diniyle felsefeyi uzlaştırmak için geliştirmişti."Yoktan varetme" ilkesini ve bir olan Tanrı'dan çokluk aleminin nasıl ortaya çıktığını açıklamaya çalışan bir teori olan sudur; yaratmaz, ezellilik, birlik ve çokluk arasındaki imkansız uzlaşmayı bir dereceye kadar kolaylaştırıyordu.

Meşşai Filozofların Ortak Özellikleri:

İslam felsefesindeki pek çok ekol arasında en kalabalık grubu oluşturan Meşşai felsefesi Kindi'den başlayarak İbn Rüşd'e kadar devam eden 400 yıllık bir süreyi kapsar.

1) Meşşailer sadece felsefi ilimler kadrosuna giren mantık, bilgi teorisi, metafizik, ahlak, psikoloji ve fizik ilimleriyle değil, aynı zamanda pozitif ilimler kadrosuna giren tıp, biyoloji, astronomi gibi ilimlerle de yakında ilgilenmişler, hatta **pozitif ilimlerden yola çıkarak felsefi ilimlere geçmişlerdir.**

2) Akıl ve mantıktan yola çıkan Meşşailer, İslam dünyasında **tutarlı bir rasyonalizmin** gerçek temsilcileridir.

3) Meşşailer kendilerinin dışındaki materyalist, natüralist filozoflarla mücadele ettikleri gibi, kelimelerin düşünürleri ile de reddiyeler yazmak suretiyle **mücadele etmişlerdir**.

4) Meşşailerde sadece Aristo'nun değil, aynı zamanda Platon, Sokrates, Plotinus, Porfirius ve Pythagoras'ın da problemler bakımından etkileri vardır. Fakat bu problemlerin çözümleri, ismi geçen **İlkçağ filozoflarının çözümlerinden tamamen farklıdır**.

5) Meşşailerin özellikle felsefe eserleri Ortaçağ'da Endülüs'te önce Yahudi tercümeleme sonra da Hristiyan tercümeleme tarafından Arapçadan Latinceye çevrilme sonra da Hristiyan tercümeleme tarafından Arapçadan Latinceye çevrilme suretiyle Latin felsefesini ve onlardan dolayı da Yeniçağ felsefesini **etkilemiştir**.

6) Antik ve Hellenistik kültürü İskenderiye Okulu aracılığıyla öğrenen Meşşai filozofları aynı zamanda eski Doğu düşüncesini de tanıyorlardı. Bu bakımdan Meşşai felsefesi **eklektik** bir özellik göstermektedir.

7) **Kozmik varlığın meydana gelişini**; Kindi ve İbn Rüşd haricindeki diğer Meşşai filozofları sudur (türüm-emanation) teorisiyle açıklarlar. Plotinus'tan itibaren Ortaçağ Batı ve Doğusunu ilgilendiren bu teoriye "kozmetik akıllar" veya "on akıl" gibi adlar verilir.

8) Astroloji görüşünü hemen hemen hepsi reddetmiştir. Meşşailer bir yandan Aristocuğa bir yandan da İslamcılığa borçlu oldukları bir **determinizm anlayışına** sahiptirler.

EL-KINDÎ

Kainatın sadece Allah'ın irade ve kudretiyle, madde ve zaman olmaksızın yoktan yaratılmış olduğunu delillerle ispat eder. O, bu konularda Aristoteles gibi cisim, hareket ve zaman arasındaki ilgiden yola çıkar ancak bunların sonsuz olmayıp, yoktan yaratıldıklarını söylemekle hem Aristoteles'ten hem de Yeni Platoncu sudur teorisinden tamamen ayrılıyor. El-Kindi, sonsuzluk kavramının insanı birçok mantıki çelişkilere götürdüğünü ileri sürer. Madde, hareket ve zamanın ezeli değil, sonradan olduklarını savunur. Madde, hareket, zaman varlıkları bir ve beraberdir.